

405-06
"Бур. үнэн"
БУРЯАДАЙ, Монголоор дайдаар, ара үбэр наруули талаар сая холын үе сагһаа наашаа бүлэг бүлгээрөө ургадаг газарай хүрһэ руу гүнзэгышэг шэнгэһэн хүгжэнги үндэһэтэй, уян нугархай алталмал эшэтэй, бээе хамгаалһан хадхууртайхан аса халаатай, ногоохон жэжэ набша намаатай, хүн шарахан сээсүүдтэй, байгаалин али хүшэр хүндэ сагта тэсэмгэй, ядаагүй халбаржа нахилзадаг алтарганые таниха, мэдэхгүй зон үсөөн ёһотой.

Агын тойрогһоо уг гарбалтай Монголоор аялай артист, бардаастай бүдүүн бас тойгоороо илгардаг Дэмбэрэлэй Каргалсайхан 2002 ондо болоһон «Алтарганын» нааданай урдуур иигэжэ хэлэһэн байдаг.

«Баряад үзэхэдэш, бээе хамгаалһан шэнги эшэ асаараа хадхууртай, газартаяа бэхи холбоһон хүдэр тааруу үндэһэтэй, хямда ногоохон набша намаатай, Будда бурханһаа үршөөгдэһэн шэнги шарахан сээсүүдтэй, манай Буряад, Монгол уладай хүлдэ тэмдэг шэнги ургамал ха юм.

Газар газартаа бүлэг бүлгээрөө хубааржа, тааруу ажаһууһан буряад утгание хануудна». Тиигээдшье мүн ган гасуур, хүйтэн, халуунда, халхи шуурган, хүр хүнгэрэг, үер бороо соо тэсэмгэй ургадаг энэ ургамалые буряад уладтай зэргэсүүлээр лэ хадаа.

Би энэ зэргэсүүлэгые ехэ дэмжэжэ, тон һонин удхатай наада эхин түрүүн эмхидхэгшэдые зүб лэ «Алтаргана» гэжэ нэрлээ гээд бодомжлоһоб.

«Алтаргана» алишье талынгаа шэнжээрээ буряад угсаатанай хүр хүлдэ

тэмдэг, тухай шэнжэнь мэтэ ургамал мүн, хамталжа бүһэлөөд байхада, хухаршагүй, уян нугархай, нарин нягта, сэхэ сэбэр, угаа зохид ургамал юм байна.

«Алтарганын» нааданда зоржулһан дуунай шүлэгүүд:

УРЯАЛ ЗАЛААД АМАРШАЛНА

Ган гасуур, халхиндаа,
Гал дүлэн нарандаа,
Гол уһан ольбондоо,
Гомдоо угыш зоб(о)һондоо.

Уужам тунга дайдымнай
Уян залаа алтаргана
Ууган тулга хайрымнай
Урьял залаад амаршална.

Хүр хүдөө таладаа,
Хүг ногоон набшадаа,
Хун шара сээсгитээ

Хубяар заяанш элшэтэй.
Уужам тунга дайдымнай
Уян залаа алтаргана
Ууган тулга хайрымнай
Урьял залаад амаршална.

Саб хүрээ толондоо,
Сан хүжэ охиндоо,
Саг үе хаһадаа
Саяад эблээш Буряадаа.
Уужам тунга дайдымнай
Уян залаа алтаргана
Ууган тулга хайрымнай
Урьял залаад амаршална.

2006 оной апрель.

АЛТАРГАНА ТУХАЙ БОДОЛНУУД

СЭСЭГЛЭХЭ ҮЕДӨӨ

Ая гангын хангалтай
Алхам залгаа дайдаарнай
Алтаргана сээсгэлээ,
Арюун намжаа хэлбэлээ.

Моригой түбэрөө дууряһан
Монгол, Буряад таладаа
Эшэ бүхэтэй алтаргана
Энэл зандаа угтаарай.

Сая холын элшэтэй
Сабдаг хүлгөө байгаалар
Сасагладаг шамайгаа
Сарюун үглөө хананхайб.

Моригой түбэрөө дууряһан
Монгол, Буряад таладаа
Эшэ бүхэтэй алтаргана
Энэл зандаа угтаарай.

Аян замай адистай
Арбан сагаан буянаарнай
Анхархажа харагдыш,
Агуу сагтаа халбарыш.

Моригой түбэрөө дууряһан
Монгол, Буряад таладаа
Эшэ бүхэтэй алтаргана
Энэл зандаа угтаарай.

2002 оной, май.

ДУРСАН ШАМАЙГАА СЭНЭГЛЭЭБ

Шааяма бороо соо гунхаагүй
Шадал хабаараа нахилзаа,
Ааяма халуун соо ангаагүй
Атар талаараа сахилзаа.

Уужам дайдын элшэтэй
Уян сэбэр алтаргана,
Ууган холын шэнжэтэй
Урин хэтэл ханагдана.

Хүүемэ халхин соо хүлгөөгүй
Хүдэр шэлбээрээ сасаглаа,
Ууяма жабар соо хүлдөөгүй
Угтан хэбээрээ харагдаа.

Уужам дайдын элшэтэй
Уян сэбэр алтаргана,
Ууган холын шэнжэтэй
Урин хэтэл ханагдана.

Бууяма хаһа соо замхаагүй
Бушхан зунаараа сээсгэлээ,
Дуулама ханаан соо галхаагүй
Дурсан шамайгаа сэнэглээб.

Уужам дайдын элшэтэй
Уян сэбэр алтаргана,
Ууган холын шэнжэтэй
Урин хэтэл ханагдана.

Владислав ТҮГДЭМЭЙ мүн.

2002 оной май.